

## Bestuursvoorstel

<b>Onderwerp:</b> Visie vismigratie "Van Wad tot Aa" (2018-2027) <b>Nummer:</b> Bestuursstukken\2647	<b>Agendapunt:</b> 8
---	----------------------

<b>DB:</b> Ja 4-6-2018	<b>BPP:</b> Ja 20-6-2018	<b>FAZ:</b> Nee -	<b>VVSW:</b> Nee -	<b>AB:</b> Ja 4-7-2018
---------------------------	-----------------------------	----------------------	-----------------------	---------------------------

<b>Opsteller:</b> Peter Paul Schollema, 0598-693407 Beleid, Projecten en Laboratorium	<b>Opdrachtgever:</b> Jelmer Kooistra	<b>Portefeuillehouder:</b> Tjip Douwstra
---	--	---

<b>Ondersteuning van de afdeling:</b> <input checked="" type="checkbox"/> Technisch <input type="checkbox"/> Juridisch <input checked="" type="checkbox"/> Financieel <input type="checkbox"/> Staf <input type="checkbox"/> Communicatie <input type="checkbox"/> ICT / Beveiliging
---

<b>Externe betrokkenen:</b> Waterschap Noorderzijlvest en Hengelsportfederatie Groningen Drenthe	<b>Reden:</b> De visie vismigratie "Van Wad tot Aa" voor de periode 2018-2027 is een vervolg op de eerste visie die in 2004/2005 gezamenlijk met bovenstaande partijen is opgesteld.  De voorliggende visie vismigratie "Van Wad tot Aa" voor de periode 2018 – 2027 heeft alleen betrekking op het werkgebied van waterschap Hunze en Aa's. Door praktische omstandigheden bleek het voor waterschap Noorderzijlvest niet mogelijk het geprojecteerde tijdspad te kunnen realiseren. Om verdere vertraging bij waterschap Hunze en Aa's te voorkomen is besloten om de stukken voor de twee beheergebieden los te koppelen en afzonderlijk in beide waterschapsbesturen te bespreken.
---	---

<b>Samenvatting:</b> De visie vismigratie "Van Wad tot Aa" geeft voor de periode 2018-2027 de migratie gerelateerde uitgangspunten weer die gehanteerd worden om te zorgen voor een goede en gezonde visstand in ons beheergebied. Hiermee levert het waterschap een positieve bijdrage aan de vis gerelateerde waterkwaliteit doelstellingen zoals verwoord in de Kader Richtlijn Water, Natura 2000 en het Aalbeheerplan.
--

<b>Duurzaamheidsparagraaf:</b> Ja
-----------------------------------

<b>Begrotingsaspecten:</b> Ja Voor het uitvoeren van onderzoeken naar visveiligheid bij een viertal gemalen + het voorbereiden van visveiligheidsmaatregelen bij gemaal Duurswold wordt een krediet aangevraagd.
---

## Bestuursvoorstel

**AB Voorstel:**

- Vaststellen van de beleidsmatige uitgangspunten zoals benoemd in de visie vismigratie;
- Vrijgave van een voorbereidingskrediet van € 100.000,- t.b.v. visveiligheidsmaatregelen bij gemaal Duurswold.

**Bijlagen:** Ja

- Hoofdrapport visie vismigratie "Van Wad tot Aa" periode 2018 - 2027.

**Ter inzage (bestuursnet):** Nee**Onderwerp(en):**

-

**Besluit/opmerkingen bestuur:****Paraaf secretaris-directeur:**

## Bestuursvoorstel

### Inleiding

De waterschappen spelen een belangrijke rol in het realiseren van “schoon en gezond water”. Richtlijnen als de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura 2000 en het Aalbeheerplan vormen hiervoor een belangrijk kader. Door het nemen van maatregelen op het gebied van chemische waterkwaliteit en de inrichting van watersystemen wordt gewerkt aan de realisatie van een gezonde watergebonden ecologie. Hierbij valt te denken aan soortgroepen als de waterplanten (macrofyten), waterdierpjes (macrofauna), algen en vissen. Voor deze laatste soortgroep (en in mindere mate ook de watergebonden macrofauna) is de aanwezigheid van goede verbindingen tussen verschillende leefgebieden van groot belang vanwege een goede verspreiding en vervulling van de volledige levenscyclus.

Een goed voorbeeld hiervan is de rivierprik. Deze soort wordt geboren in beeksystemen zoals de Drentse Aa en groeit hier in een aantal jaren tijd als kleine larve op tot een jonge rivierprik die vervolgens naar zee trekt. Na 2 jaar komt de rivierprik weer terug van zee om te gaan paaien in de beek. Een goede verbinding tussen de beken en de zee is voor deze soort van levensbelang.

Bij de inrichting van de watersystemen was vrije migratie voor de vissen in het verleden echter geen vanzelfsprekende mogelijkheid. Veel routes waren geblokkeerd door stuwen, gemalen en sluizen die noodzakelijk zijn voor het waterbeheer en de scheepvaart.

### Voorgeschiedenis

Om te komen tot een oplossing voor de vismigratieproblematiek is door de waterschappen Noorderzijlvest & Hunze en Aa's en de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe in 2004/2005 de visie vismigratie “Van Wad tot Aa” opgesteld. Deze is vervolgens vastgesteld door de besturen van de waterschappen Noorderzijlvest (19 oktober 2005) en Hunze en Aa's (22 juni 2005) en het bestuur van de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe (13 juni 2006). Met deze visie wordt beoogd de knelpunten voor vissen in belangrijke migratieroutes op te lossen en daarnaast een kader te geven voor de beoordeling van knelpunten buiten deze hoofdroutes. In deze visie is gewerkt met een twee sporen beleid:

Gebiedsgericht spoor: Hierbij wordt projectmatig gewerkt aan het oplossen van migratie knelpunten in vooraf vastgestelde prioritaire routes. (beter bekend als de vismigratiekaart in het beheerprogramma)

Algemeen spoor: Hierbij worden vismigratie voorzieningen gerealiseerd als zich kansen voordoen bij nieuwe (natuur)gebiedsontwikkelingen of nieuwbouw en renovatie van kunstwerken.

### Evaluatie 1e visie vismigratie “Van Wad tot Aa” (2005)

Na de implementatie van de visie vismigratie in de planvorming van het waterschap zijn er de afgelopen jaren een groot aantal vismigratie voorzieningen gerealiseerd. Van de 132 vismigratie knelpunten uit de visie vismigratie van 2005 zijn er ondertussen 101 locaties in het werkgebied van waterschap Hunze en Aa's voorzien van een oplossing. Naast deze prioritaire locaties zijn er aanvullend ook 14 vismigratie voorzieningen gerealiseerd in het kader van het algemene spoor op locaties waar zich kansen hebben voorgedaan in het kader van natuurontwikkeling of nieuwbouw van

## Bestuursvoorstel

gemalen. De resterende 31 knelpunten in de prioritaire routes zullen de komende jaren in diverse (grotendeels) reeds geplande projecten van een vismigratie voorziening worden voorzien.

**Tabel 1: resterende opgave prioritair spoor visie vismigratie (stand per 1-7-2018)**

Watersysteem	Aantal resterende knelpunten
Drentse Aa	4
Hunze	12
Westerwoldse Aa	14
Duurswold	1

### Visie vismigratie “Van Wad tot Aa” periode 2018 - 2027

Na meer dan 10 jaar visie vismigratie ontstond er bij de opstellende partijen de behoefte om de visie te actualiseren. Zo zijn er verschillende beleidsmatige en technische ontwikkelingen, waardoor een betere, strategischere en efficiëntere aanpak van vismigratieproblematiek mogelijk is. Hierbij valt te denken aan nieuwe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het toepassen van visveilige pompen in gemalen om visschade te voorkomen. Ook zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd m.b.t. vismigratie die hebben geleid tot een beter begrip van vismigratieroutes en van de effectiviteit van gerealiseerde vispassages. Deze nieuwe kennis is ingezet om de vismigratievisie verder te verbeteren.

Hierbij worden een drietal hoofdthema's onderscheiden:

1. Realisatie van vrije vismigratie routes
2. Visveiligheid bij gemalen
3. Visveiligheid bij waterkrachtcentrales

Deze drie thema's worden in de hierop volgende tekst nader toegelicht.

#### 1. Realisatie van vrije vismigratie routes

De evaluatie van de 1<sup>e</sup> visie vismigratie laat zien dat de in 2005 ingezette tweesporen aanpak erg succesvol is geweest. De prioritaire routes zijn geïmplementeerd in het beleid (o.a. beheerprogramma) van het waterschap en in veel gevallen onderdeel geworden van integrale herinrichtingsprojecten. Binnen deze projecten zijn ondertussen al een groot deel van de knelpunten in beken en boezemkanalen voorzien van een vismigratie voorziening. Hiermee zijn de migratieroutes vanuit zee naar de bovenlopen van de beken grotendeels hersteld. Voor het gebiedsgerichte spoor rest er op dit moment nog een opgave van 31 locaties. Hiervan is ca. 90% gelegen in beekherstel trajecten die de komende jaren al gepland staan of voorbereid worden.

Zoals reeds aangegeven tijdens de plenaire bestuurlijke bijeenkomst van de drie betrokken organisaties op woensdag 15 november 2017 ligt er voor waterschap Hunze en Aa's nog een vraag open m.b.t. de beschikbaarheid van paai- en opgroeigebied voor paling en driedoornige stekelbaars in de stroomgebieden van Westerwolde en Oldambt. Nadere analyse laat zien dat er t.b.v. de realisatie van robuuste populaties behoefte is aan de ontsluiting van extra habitat. In de hoofdboezems is dit in beperkte mate aanwezig terwijl in enkele aanliggende polder en wijksystemen dit wel voldoende beschikbaar is. Door de realisatie van naar schatting 5 a 6 extra vismigratie voorzieningen wordt er voldoende aanvullend habitat ontsloten voor deze soorten. Voor de realisatie van vrije vismigratie naar

## Bestuursvoorstel

poldersystemen is er een sterk raakvlak met de visveiligheid van gemalen. Om deze reden wordt voorgesteld eerst nader onderzoek uit te voeren naar geschikte locaties en de definitieve besluitvorming gedurende het beheerprogramma proces te laten plaatsvinden.

Een laatste aandachtspunt dat de komende planperiode aandacht behoeft zijn de effecten van lozingen in prioritair vismigratieroutes. Uitgevoerde migratie studies met schieraal in het Eemskanaal (Garmerwolde) laten zien dat een aanzienlijk deel van deze vissen ter hoogte van de effluent uitlaat een schrikreactie vertonen. Dit varieert van een vertraging van de migratie in de richting van de zee tot in enkele gevallen zelfs het volledig omkeren van de schieralen in landinwaartse richting. Uiteindelijk bereikt meer dan 90% van de vissen wel de zee maar de vertoonde reactie is ongewenst i.v.m. verhoogd predatierisico door vertraging en omkeergedrag. Om de omvang van deze problematiek in kaart te brengen voert waterschap Hunze en Aa's in de periode 2019-2021 een nader onderzoek uit naar de mogelijke barrière werking van RWZI lozingen in vismigratie routes.

Samenvatting beleidsmatige uitgangspunten voor het thema vrije vismigratie routes:

- Voortzetten tweesporenbeleid (algemeen en gebiedsgericht spoor)
- Alle geselecteerde knelpunten in prioritair routes (gebiedsgericht spoor) worden uiterlijk 2027 voorzien van een vismigratie voorziening.
- Ontsluiting extra paai- en opgroeigebied voor paling en driedoornige stekelbaars in NO-Groningen. Keuzes over het concrete ambitieniveau worden gemaakt in het planproces (2020-2021) voor het nieuwe beheerprogramma (periode 2022-2027).
- Uitvoering nader onderzoek naar de mogelijke barrière werking van RWZI lozingen in vismigratie routes.

### 2. Visveiligheid bij gemalen

Voor de uitvoering van de water aan- en afvoerfunctie beschikt het waterschap over een groot aantal pompen en vijzels, ook wel opvoerwerken genoemd. Tijdens het verplaatsen van water kunnen vissen in de pompen terecht komen. Daar kunnen ze (dodelijke) beschadigingen oplopen door draaiende onderdelen of interne verwondingen oplopen door plotselinge verschillen in waterdruk. De mate van visveiligheid bij opvoerwerken varieert sterk en is afhankelijk van de vorm, draaisnelheid en capaciteit. Algemene stelregel is dat hoe kleiner het opvoerwerk gedimensioneerd is en hoe sneller deze draait, hoe meer vischade er ontstaat. In veel gevallen zijn vijzels visveiliger dan pompen. Vaak is de pomp of vijzel het meest gevaarlijke onderdeel van het gemaal maar ook andere onderdelen, zoals het krooshek en de terugslagkleppen, kunnen de vissen beschadigen of doden.

#### **Vrije vismigratie en visveiligheid**

Vrije vismigratie routes (= prioritair routes): Creëren van migratie mogelijkheden in twee richtingen. Hiervoor is een vispassage noodzakelijk + een visveilig opvoerwerk en/of goed functionerende viswering voor het gemaal.

Visveiligheid (= dierenwelzijn): Gericht op het voorkomen van vischade als vissen in een opvoerwerktuig terechtkomen. Zorgt alleen voor een veilige migratie in stroomafwaartse richting.

**Aandachtspunt:** Een visveilig opvoerwerk is niet per definitie ook geschikt voor het faciliteren van vrije vismigratie. Een visveilige pomp kan bijvoorbeeld zodanig veel geluid maken dat deze vissen afschrikt. Gedrag van vissen is een belangrijke component van vrije vismigratie die bij visveiligheid geen rol speelt.

Sinds de vaststelling van de 1<sup>e</sup> visie vismigratie in 2005 heeft het thema visveiligheid een grote ontwikkeling doorgemaakt en is prominent op de agenda van waterbeheerders en pompfabrikanten

## Bestuursvoorstel

terechtgekomen. Door de uitvoering van het STOWA gemalen onderzoek (2008-2010) en het KRW innovatieproject “Vissen Zwemmen Heen en Weer” is aanvullende kennis over visschade van verschillende pomptypen verzameld en zijn enkele typen visveilige opvoerwerken in de praktijk getest. Waterschap Hunze en Aa's heeft met de realisatie en het testen van visveilig vijzelgemaal Ennemaborgh een actieve bijdrage aan deze kennisontwikkeling geleverd.

Ondertussen beschikken vrijwel alle grote leveranciers van opvoerwerken over visveilige varianten of bevinden zich in vergevorderde stadia van ontwikkeling. Om de visveiligheid van de opvoerwerkhuizen van de verschillende leveranciers in aanbestedingsprocessen goed te kunnen vergelijken is een eenduidige visveiligheidstest noodzakelijk. Op initiatief van leveranciers en klanten (waterschappen en Rijkswaterstaat) is de NEN in 2016 gestart met het opstellen van het testprotocol NEN 8775 “Visveiligheid van pompen en turbines”. Het concept protocol is ondertussen gereed en zal na een uitgebreide inspraakronde in 2018 vervolgens begin 2019 definitief worden vastgesteld door de begeleidingscommissie waarin ook waterschap Hunze en Aa's vertegenwoordigd is.

Nu het door de technische ontwikkelingen van visveiligheid bij opvoerwerken goed mogelijk is deze tegen beperkte meerkosten (0-15%) ook visveilig uit te voeren wordt dit bij nieuwbouw al standaard toegepast. Uitzondering hierop vormen de zeer kleine pompen die door hun geringe dimensies in verhouding tot de formaten vissen die er doorheen gaan lastig visveilig te maken zijn. Hier wordt met de markt nog nagedacht over mogelijke oplossingen zoals bijvoorbeeld de inzet van viswering.

Een meer complex vraagstuk wordt gevormd door de reeds bestaande opvoerwerken. Dit heeft vooral een technische achtergrond. In de praktijk hebben pompschroeven en vijzels een langere levensduur dan de elektrische installaties van het gemaal. In veel gevallen zal er bij een revisie van een gemaal dan ook alleen maar aan zaken als motoren, besturing systemen en elektronica gewerkt worden. De pompen blijven vaak zitten en worden niet vervangen. Door de eerder beschreven ontwikkelingen in visveilige pompen is het tegenwoordig goed mogelijk om alleen maar de waaiers van de pomp of de vijzel aan te passen zonder dat er aan het civiele deel van het gemaal zelf veel verbouwd hoeft te worden. Dit scheelt aanmerkelijk in de kosten. Alleen in uitzonderlijke gevallen is het nog noodzakelijk het oude gemaal grondig te renoveren of zelfs herbouw te plegen om de installatie van een visveilig opvoerwerk mogelijk te maken.

Vervanging van de bestaande pompen en vijzels in combinatie met renovatiewerkzaamheden kan gezien de hoge levensduur vele tientallen jaren in beslag nemen. Het versnellen hiervan door het opzetten van een programmatische aanpak waarbij iedere beheerprogramma periode een aantal locaties aangepast worden is een mogelijkheid om het proces te versnellen. Dit heeft echter wel financiële consequenties.

Gezien de technische en financiële impact van het visveilig maken van bestaande gemalen wordt voorgesteld om in 2019 en 2020 onderzoek uit te voeren naar de huidige visschade bij een representatieve selectie van gemalen. Dit resulteert in een technisch advies m.b.t. de mogelijke opgave en prioritering. Voor waterschap Hunze en Aa's betreft het hier de gemalen; Ulsda (open schroefpomp), Oostermoer (gesloten schroefpomp), Nonnegaat & Oude Aa (beiden vijzels).

Tot slot is er een gemaal waar reeds een visschade onderzoek plaats heeft gevonden dat aanleiding geeft tot het inzetten van vervolgacties. In het kader van het project Ruim Baan voor Vissen is onderzoek uitgevoerd bij gemaal & spuisluis Duurswold naar het lokale migratiegedrag en het

## Bestuursvoorstel

optreden van schade door gemaalpassage bij schieralen. De resultaten laten zien dat momenteel ca. 2/3 van de schieralen via de spuisluis de boezem (veilig) verlaten. De overige 1/3 trekt naar zee via het gemaal. Van de schieralen die via het gemaal naar zee trekken raakt ca. 50 procent (dodelijk) beschadigd. Gezien de ontwikkelingen als bodemdaling en zeespiegelrijzing is het aannemelijk dat er in de toekomst steeds minder gespuid kan worden waardoor paling in toenemende mate door het gemaal naar zee moet zwemmen. De strategische ligging van gemaal Duurswold als gemaal tussen de hoofdboezem en de zee maakt dit in toenemende mate een knelpunt voor naar zee migrerende schieraal. Daarom wordt voorgesteld om een technisch vooronderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden om dit gemaal te voorzien van visveilige pompen. De kosten van deze voorbereiding ramen we op € 100.000,-. Een investeringsvoorstel zal volgen nadat het onderzoek is afgerond.

Samenvatting beleidsmatige uitgangspunten visveiligheid bij gemalen:

- Gemalen worden bij nieuwbouw of renovatie voorzien van visveilige pompen met minimaal 95% schadevrije vispassage (getest conform NEN 8775). Indien dit niet mogelijk is dan wordt er een goed functionerende wering aangebracht.
- Uitvoeren van een technisch vooronderzoek m.b.t. het visveilig maken van gemaal Duurswold.
- In 2019 en 2020 doen we nader onderzoek uitgevoerd naar visschade bij 4 bestaande gemalen. Dit resulteert in een technisch advies m.b.t. de mogelijke opgave. Keuzes over het concrete ambitieniveau worden gemaakt in het planproces (2020-2021) voor het nieuwe beheerprogramma (periode 2022-2027).

### 3. Visveiligheid bij waterkrachtcentrales

Er is momenteel een sterke maatschappelijke trend waarneembaar waarbij er wordt gekeken naar de mogelijkheden om het gebruik van fossiele brandstoffen te verminderen en over te gaan op meer duurzame vormen van energiegebruik. Een mogelijke optie hiervoor is de inzet van waterkracht en getijdewerking voor het winnen van energie. Hiervoor worden locaties gezocht die beschikken over voldoende afvoerdebiet of getijdedynamiek. Daarmee liggen deze locaties vaak in het hoofdwatersysteem van de waterschappen. In veel gevallen zijn dit ook de prioritaire vismigratie routes en daarmee vormt deze ontwikkeling een aandachtspunt binnen deze visie.

Voor het opwekken van energie worden zogenaamde waterkrachtcentrales (WKC) gebruikt. Deze zijn beschikbaar in vele soorten en maten en bestaan in veel gevallen uit een waaier die in beweging gezet wordt door het water. In Noord-Nederland is vooral sprake van kleinschalige watersystemen met gering verval. In dergelijke situaties kunnen o.a. vjzelturbines of turbines (waaiers) op getijdenlocaties worden ingezet. Deze kunnen de vismigratie in zowel stroom op- als afwaartse richting beïnvloeden. In stroomafwaartse richting door beschadiging van vissen door bewegende delen van de constructie waar de vissen doorheen geleid worden. De laatste jaren zijn hier echter duidelijke stappen in de techniek gezet en hoeft dit geen groot bezwaar meer te vormen. Migratie in stroomopwaartse richting is een ander verhaal. Door de bewegende onderdelen kunnen vissen bij (getijde)turbines bijvoorbeeld schrikken en er niet langs durven zwemmen. Daarnaast kan de waterkracht installatie een negatief effect hebben op de werking van naastgelegen vispassages door een verdere verdeling van waterstromen die de vissen gebruik om zich op te oriënteren.

Onderzoek m.b.t. de mogelijkheden van waterkracht als vorm van duurzame energie laten zien dat de mogelijkheden hiervoor in het werkgebied van waterschap Hunze en Aa's beperkt zijn. Het geringe verval en de beperkte jaarronde beschikbaarheid van voldoende water maken dat deze vorm van duurzame energie opwekking momenteel alleen m.b.v. subsidies rendabel te realiseren is. Gezien de

## Bestuursvoorstel

nadelige effecten op de vismigratie mogelijkheden en het feit dat de inzet van waterkracht een vrije keuzemogelijkheid is en niet zoals bij de gemalen een “noodzakelijk kwaad”, wordt voorgesteld de toepassing van waterkracht niet toe te staan.

Samenvatting beleidsmatige uitgangspunten waterkracht:

- Ontwikkeling van waterkracht vormt een bedreiging voor de vrije vismigratie en wordt niet toegestaan.

### Duurzaamheidsaspecten

#### Niet afwentelen tijd/ruimte/anderen

Het visveilig maken van pompen en vijzels zorgt er voor dat het waterschap haar water aan- en afvoertaak uit kan blijven voeren zonder hierbij schade aan te richten aan de ecologie (de passerende vissen)

#### Gezond ecosysteem

Met de uitvoering van de visie vismigratie geeft het waterschap invulling aan de doelstellingen voor de KRW, N2000 en het Aalplan en wordt er een positieve bijdrage geleverd aan de realisatie van een goede en gezonde ecologie in onze watergangen.

#### Verantwoord gebruik van (hulp)bronnen

Waterkracht is een mogelijke duurzame energiebron die ingezet kan worden voor het opwekken van energie. Deze vorm van energieopwekking heeft echter ook een negatief effect op de mogelijkheden van vismigratie. Om deze reden wordt afgezien van de inzet van waterkracht binnen ons waterschap.

#### Meerwaarde voor andere dan taakbelangen

Naast de invulling van ecologische doelstellingen heeft de realisatie van een gezonde visstand ook een duidelijke meerwaarde voor de aanwezige (sport)visserij in ons beheergebied. Met meer dan 50.000 beoefenaars in Groningen en Drenthe is dit een belangrijke groep recreatieve medegebruikers van de watergangen.

### Extern betrokkenen/extern overleg

De visie vismigratie “Van Wad tot Aa” (2018-2027) is in nauwe samenwerking met waterschap Noorderzijlvest en de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe opgesteld. De HSF is als visrechtgebende conform de visserijwet '63, mede verantwoordelijk voor het beheer van de visstand en uit dien hoofde betrokken bij de realisatie van vrije vismigratie.

### Financiën

Als onderdeel van dit bestuurstuk wordt er een voorbereidingskrediet aangevraagd van € 100.000,- ten behoeve van visveiligheidsmaatregelen bij gemaal Duurswold. De kapitaallasten van deze



## Bestuursvoorstel

investering komen ten laste van het watersysteembeheer. De investering activeren we zodra de daadwerkelijke investering is afgerond.

### Communicatie

Vismigratie vormt een aansprekend thema en is een van de speerpunten in de communicatie van waterschap Hunze en Aa's. Hierbij wordt aandacht besteed aan diverse doelgroepen. Regionaal gaat het hierbij op items op RTV Noord, RTV Drenthe en diverse kranten. Daarnaast organiseren we regelmatig excursies, lezingen en open dagen, zoals de recente World Fish Migration Day op 21 April waarbij meer dan 500 belangstellenden de vispassage van gemaal Rozema hebben bezocht.

Voor de verspreiding van opgedane kennis onder de (internationale) collega's uit het werkveld worden er regelmatig artikelen opgesteld en is recentelijk een grote bijdrage geleverd aan het internationale vismigratie handboek From Sea to Source 2.0.

Communicatie van het beleidsmatige deel van deze vismigratie visie zal zich vooral richten op de regionaal betrokken overheden, terreinbeheerders en belangenorganisaties binnen dit werkveld.

### Uitvoering/tijdspad

De visie kent een looptijd voor de periode van 2018 t/m 2027. Hiermee wordt goed aangesloten op de planning van de Kader Richtlijn Water en de cyclus voor het beheerprogramma van het waterschap.

### Evaluatie

Na afloop van de looptijd zal de voortgang van de visie geëvalueerd worden. Tussentijdse evaluaties vinden plaats via de voortgangsrapportages van de KRW en het beheerprogramma.

### Voorstel

- Vaststellen van de beleidsmatige uitgangspunten zoals benoemd in de visie vismigratie;
- Vrijgave van een voorbereidingskrediet van € 100.000,- t.b.v. visveiligheidsmaatregelen bij gemaal Duurswold.

namens het dagelijks bestuur,

Harm Küpers  
secretaris-directeur

Geert-Jan ten Brink  
dijkgraaf